

Artikel

‘Det her skal alle da opleve’

‘Det her skal alle da opleve’

Racial transformation som erkendelsesproces og mangfoldighedsværktøj i dansk anti-racistisk performance

Af Mathias Danbolt & Lene Myong

Hvordan bliver racialisering og racisme fremstillet og forstået i anti-racistisk performance i Danmark? Denne artikel nærmer sig dette spørgsmål gennem en analyse af det selverklærede “anti-racistiske” performanceprojekt *Med andre øjne* (herefter *MAØ*), som blev initieret af skuespiller og projektleder Morten Nielsen i 2011 og som var virksomt frem til foråret 2018.¹ I *MAØ* fik deltagerne for en kort stund mulighed for at “påtage sig en ny etnicitet og evt. køn” ved hjælp af professionelle make-up artister.² Hensigten med projektet var, “at give de deltagende en større forståelse af den diskrimination og de fordomme, som risikerer at opstå i samfundsborgerens møde med andre kulturer og religioner”. I sin aktive periode udviklede *MAØ* sig fra at være et kunstprojekt til at fungere som et “bæredygtigt socialt businessprojekt”, der tilbød et “effektivt mangfoldighedsværktøj” med skræddersyede workshops til skoler, virksomheder og kulturinstitutioner.³ I løbet af de seneste år har *MAØ* således givet flere tusind mennesker mulighed for at afprøve raciale og kønnede transformationer i en række forskellige kontekster: fra teaterfestivaler som CPH Stage til Folkemødet på Bornholm, fra kommunale “diversitetsdage” til byfester i det offentlige rum, fra temauger i skoleklasser til workshops i offentlige virksomheder og private bedrifter, heriblandt 3F, LO, Arriva, Politiets Grunduddannelse og Ministeriet for Børn og Undervisning.⁴

*MAØ*s relativt store gennemslagskraft som efterspurgt mangfoldighedsværktøj gør dette til et interessant eksempel på, hvordan anti-racistisk performance bliver praktiseret i Danmark i dag. Projektet kan også ses som et eksempel på den fremtrædende rolle såkaldte ”blandingsformer” indtager på dagens teater- og performancescene, hvor ”æstetiske felter og sociale domæner” kobles sammen på nye og ofte uventede måder (Schultz 2012, s. 108). *MAØ*s funktion som delvist virkelighedsteater, teater- og dramapædagogisk mangfoldighedsværktøj, socialt retfærdighedsprojekt og kulturmødeplatform samt businessprojekt gør det til et udfordrende analyseobjekt. På den ene side er det svært at afgrænse *MAØ* på grund af dets projektbaserede og procesorienterede karakter, der strækker sig over mangfoldige manifestationer i radikalt forskellige kontekster. På den anden side iværksætter *MAØ*s bevægelse mellem kunstfeltet og mangfoldighedsindustrien en aktivering af æstetiske, pædagogiske og politiske diskurser, traditioner og målestokker, der ikke nemt lader sig forene. Vores tilgang til *MAØ*s performative blandingsform henter inspiration fra Laura Luise Schultz’ diskussion af betydningen af at flytte det analytiske fokus fra ideen om det afgrænselige

1) *Med Andre Øjne* var oprindeligt produceret af Global Stories, men gik over til at blive koordineret fra Living Institute. Se livinginstitute.com/portfolio/morten-nielsen (Sidst besøgt 14.07.18). Da vi påbegyndte arbejdet med denne artikel var *MAØ* et igangværende projekt, men da vi påbegyndte de sidste revisioner i juni 2018 blev vi bekendt med, at Morten Nielsen havde valgt at lukke *MAØ*. Vi har dermed ikke været vidende om projektets nedlæggelse indtil sidste fase i skrivarbejdet.

2) Dette og næste citat er fra fanen “Hvad er *MAØ*” på: medandreojne.com/hvad-er-med-andre-ojne (Sidst besøgt 14.07.18).

3) Se blogposten “Internship Postings” på: medandreojne.com/2015/05/internship-postings (Sidst besøgt 14.07.18).

4) For et overblik over *MAØ*s nationale og internationale manifestationer fra 2011-2018, se posterne under overskriften “What’s on” på projektets hjemmeside, medandreojne.com (Sidst besøgt 14.07.18).

værk til processuelle former for kollektivt *arbejde* eller *virke*, idet en sådan tilgang bedre kan indfange ”spredningen af de bevægelser og forbindelser, som de [performative blandingsformer] fremkalder” (ibid., s. 116).⁵

Vi har ikke selv deltaget i *MAØs* workshops og har derfor ikke med egen krop erfaret effekterne af projektets transformativ værktøj. Vores artikel baserer sig på analyser af det dokumentationsmateriale, som *MAØ* løbende publicerede på hjemmesiden *medandreojne.com*, herunder tekster, billeder, promoverings- og dokumentationsvideoer, der fortalte om projektets udvikling fra 2011 til 2018, samt den medieomtale projektet har afstedkommet.⁶ Når vi har valgt at analysere medieringer af *MAØs* rammeværk, snarere end den mediering som deltagelse i en workshop ville udgøre, skyldes det, at vi primært er interesseret i at undersøge de metodiske og teoretiske forståelseshorisonter, som projektet støttede sig til og åbnede op for i dets tematisering af identitet, racisme og mangfoldighed.⁷

Mere specifikt undersøger vi den måde, projektet anvender racial transformation som en privilegeret metode til at producere empati – forstået som ”at sætte sig i den andens sted” – og dermed som en mulighed for at iværksætte en radikal erkendelsesproces med et anti-racistisk potentiale. Vi argumenterer for, at *MAØ* investerer den raciale transformation med et empatisk potentiale, der stiller deltageren i udsigt, at hen kan få mulighed for at opnå viden og indsigt i den Andens erfaringsverden gennem appropriering af dennes identitet. Denne indsigt forestilles samtidig at skabe et fundamentet for solidaritet og modvirke hierarkisering. Analysen rejser både spørgsmål til de politiske investeringer i empati og til den afpolitiseret af race, der kendetegner *MAØs* anti-racistiske intervention. Vi argumenterer for, at projektet risikerer at reducere anti-racisme til et spørgsmål om individualiseret selv-transformation, og at empatien understøtter en eksisterende kredibilitetsøkonomi, hvor det hvide majoriserede subjekt muliggøres som autoritativ instans i forhold til at bevidne og/eller afvise racismens eksistens.

Dansk racisme og empatiens politikker

Vores analytiske tilgang til *MAØ* er primært situeret i to forskningsfelter; for det første forskning i dansk racisme og for det andet feministiske analyser af ’positive’ affekter som empati, medfølelse og kærlighed. Gennem de seneste år har der været mange eksempler på, at forskellige former for racismeforskning og -kritik er blevet delegitimeret og latterliggjort i det danske medielandskab (Danbolt & Myong 2018). Anti-racistisk arbejde er blevet fremstillet som et multikulturalistisk naivitetsprojekt og/eller en spekulativ kapitalisering på egen minoritetsstatus – eller sågar som en ny form for racisme.⁸ *MAØ* har udspillet sig parallelt med denne intensiverede medieinteresse for at debattere anti-racisme og multikulturalisme, dog er *MAØ* kun i begrænset omfang blevet gjort til genstand for diskussion og kritik. Mediedebatterne giver en indikation af den politiserede kontekst, som projektet både har intervenseret i og udspillet sig indenfor.

- 5) Schultz diskussion af forskellen mellem ”værk” og ”virke” trækker på Rebecca Schneiders distinktion mellem ”a work” og ”work” i hendes analyse af Tino Sehgal’s performative praksis i bogen *Performing Remains: Art and War in Times of Theatrical Reenactment* (Schneider 2011).
- 6) Efter at Morten Nielsen i maj 2018 valgte at afslutte *MAØ* er hjemmesidens forside blevet ændret, så navigationsmenuen ikke længere er synlig. Hjemmesiden er dog fortsat operativ, så de sider, vi diskuterer, kan stadig besøges ved brug af de direkte links, vi henviser til i fodnoterne.
- 7) En deltagerbaseret erfaring vil naturligvis give et andet udgangspunkt for analyse af *MAØ* fremfor en analyse baseret på dokumentation. Men som Amelia Jones påpeger vil også erfaringsbaseret oplevelse repræsentere én specifik – og ikke nødvendigvis mere sandfærdig – mediering end de medieringer vi analyserer i denne artikel (Jones 1997).
- 8) For kritik af måden hvorpå antiracisme udråbes som den nye racisme, se Danbolt & Myong 2018.

Debatterne afspejler, hvordan herskende forståelser af race og racial formation længe har været kendetegn for 'farveblindhed' eller 'raceløshed' som organiserende princip.⁹ Forståelsen af race i Danmark er derfor ofte karakteriseret af temporaliserende processer, der forskyder racismen bagud i tiden som et overstået kapitel, og spatialiserende processer, som forviser racismen til geografier uden for Danmarks grænser. Raceløshed skal derfor ikke forstås som en benægtelse af eksistensen af racialiseret forskellighed, men nærmere som en afvisning af at racialiseret forskellighed er indlejret i asymmetriske magtforhold og mønstre af historisk undertrykkelse. (Myong 2009). I et bredere perspektiv kan raceløshed som princip både forstås som effekten af, hvordan 'kultur' og 'ethnicitet' har fungeret som en eufemisme for race og racial forskelsætten i Europa siden afslutningen af anden verdenskrig (Su Rasmussen 2004), og som en central dimension ved nordisk exceptionalisme, hvis narrativ om velfærdsstaten som det naturlige hjemsted for lighed, tolerance og frisind (se fx Gullestad 2002, Habel 2012, Danbolt 2016) nærer sig ved uvidenhed og ignorance om Danmarks koloniale og racistiske historie (Danbolt 2017).

Vores analyse af *MAØ* tager afsæt i den måde, hvorpå raceløshedens praksisser reproducerer sig gennem former for "epistemologisk ignorance" (Sullivan & Tuana 2007), som støtter sig til affektive strukturer, der knytter race sammen med et kollektivt ubehag og stærkt negative følelser. Ubahaget ved at tale om race og racisme fordrer derved ikke kun "racial stilhed" (Myong 2009), men også anti-racistiske investeringer i at fremstille racial forskellighed som en *positiv oplevelse*. I *MAØ* bliver anti-racisme og affekt knyttet sammen ved, at empati – "at sætte sig i den andens sted" – bliver mobiliseret som et anti-racistisk udgangspunktet for respekt og ligeværdighed. Ambitionen om at producere empati i deltagerne gør projektet til et tidstypisk initiativ, da ideen om *mere* og *bedre* empati i stigende grad bliver fremhævet som en effektiv løsning på komplekse sociale problemer og som en vigtig komponent til at skabe social retfærdighed (Pedwell 2016, s. 2). Empati tilhører en klynge af affekter, så som kærlighed, medfølelse og sympati, der ofte forstås som 'positive' eller menneskeliggørende, og disse er i stigende grad blevet gjort til genstand for kritisk analyse af feministiske forskere (se fx Ahmed 2004, Berlant 2004, Hemmings 2011, Pedwell 2014, 2016).

I denne artikel trækker vi specielt på Carolyn Pedwells arbejde (2014, 2016), som kredser om dét, hun kalder for empatiens transnationale politikker. Pedwell forholder sig især kritisk til, hvordan forestillingen om empati som løsningsmodel ofte forudsætter et subjekt "med klasse-, race- og geopolitiske privilegier som møder 'forskellighed', og derefter bestemmer sig for at være empatisk og omsorgsfuld, eller ikke" (2016, s. 14). For Pedwell bliver det derfor interessant at undersøge, hvordan den empatiske indlevelse indeholder sine egne fikseringer (fx af den/det hvis sted man sætter sig i), men også effekterne af hvordan empati i stigende grad kommodificeres og gøres til en affektiv kvalifikation. Feministiske affektforskere, som Pedwell, tilbyder med andre ord kritiske læsninger af, hvad empati gør, og med hvilke effekter empati mobiliseres i sociale praksisfelter, der i udgangspunktet efterstræber lighed og social retfærdighed. Med spørgsmål fra disse to forskningsperspektiver i baggrunden, vender vi os nu til *MAØ*.

Baggrund

I artiklen "Med andre øjne – historien bag", beskriver Morten Nielsen, hvordan ideen til *MAØ* tog form tilbage i 2007, da han spillede den dansk-pakistanske mand Samir i forestillingen *Gidsel* (Nielsen 2013). Til rollen havde han farvet sit hår og skæg sort, og denne forvandling gjorde ham

9) For diskussioner af dansk 'farveblindhed', se fx Andreassen 2015, Hervik 1999, Myong 2009, Su Rasmussen 2004. For en diskussion af den mindre ableistiske terminologi 'raceløshed', se El-Tayeb, 2011.

ikke bare genkendelig som Samir i stykket men også udenfor scenen, hvor han blev identificeret som minoritet. Disse desorienterende øjeblikke gjorde Nielsen bevidst om, at han "normalt tilhører en hvid majoritet" (ibid.):

Jeg begyndte at lægge mærke til, hvordan vi alle, minoritet som majoritet, indbegner os selv; hér er jeg, og der er ingen adgang for uvedkommende! Hvordan vi hver især er med til at opretholde magtstrukturer, som holder folk inde og ude, oppe og nede. Det her skal alle da opleve, tænkte jeg, og ideen til Med Andre Øjne begyndte at tage form (ibid.).

Med teaterkompagniet Global Stories som producent og finansiering fra Statens Kunstråd påbegyndte Nielsen derfor en pilotudgave af *MAØ* i 2011 i samarbejde med fotokunstneren Henrik Saxgren. Seks folkeskoleklasser fra Hvidovre og Tåstrup blev over en periode på seks uger indlemmet i et workshop-forløb om identitet og kulturelle tilhørsforhold, hvor de med hjælp fra deres lærere, en dramapædagog og professionelle make-up artister, fik mulighed for at skifte "etnicitet – enkelte også køn – mens de fortolkede og reflekterede over processen" (ibid.). Efter introducerende workshops og øvelser bevægede børnene sig rundt i det offentlige rum med deres nye "identiteter" med henblik på at erfare, hvordan det føles at blive set på "med andre øjne". Henrik Saxgren fotograferede alle 127 børn med før-og-efter-billeder, der dokumenterede transformationen.¹⁰ Pilotprojektets succes fik Nielsen til at arbejde videre med *MAØ* med børn såvel som voksne.

Indtil sin nedlukning i foråret 2018 blev *MAØ* markedsført i en række forskellige formater på projektets hjemmeside. For minimum 22.000 kroner per dag blev *MAØ* tilbudt til skoler og virksomheder, hvor en projektleder, en fotograf og en makeup-artist faciliterede en workshop med oplæg, øvelser og kropslig transformation.¹¹ Til kunsthøjtider, byfester og andre events blev *MAØ* udbudt for 20.000 kroner i en såkaldt "Streetversion", hvor holdet skabte en dagslang "udstilling, installation og happening" på gaden, og hvor forbipasserende kunne prøve at blive transformeret og få et før-og-efter-billede til minde om dagen.¹² Derudover udbød *MAØ* også skræddersyede foredrag til eksempelvis arbejdspladser.¹³ Som det fremgår af *MAØ*'s "Visionstekst", er det projektets målsætning at formidle *MAØ* "som et antiracistisk projekt", der kan "give danske virksomheder mulighed for at udvide deres tværkulturelle forståelse," samt at "forankre og formidle undervisningskonceptet i de danske folkeskoler".¹⁴ Men hvilke ideer om anti-racisme, tværkulturel forståelse og mangfoldighed tilbyder *MAØ* egentlig med sit koncept? Og hvilke affektive logikker informerer projektets metoder?

Identitet som forandringsobjekt og værktøj

Vi begynder analysen med først at se nærmere på *MAØ*'s video "Værktøj til undervisning i folkeskolen: identitet, etnicitet og inklusion" [28:07 min], der er produceret af Monitor Film med støtte fra Trykfondens og Statens Kunstråd og lagt ud på YouTube i 2011.¹⁵ Videoen dokumenterer *MAØ*'s

10) Saxgrens portrætfotografier fra projektet dannede udgangspunktet for soloudstillingen *HYBRID – med andre øjne* på Ny Carlsberg Glyptotek i København i 2013, og et medfølgende katalog (Saxgren 2013).

11) Se siden "Priser" på: medandreojne.com/priser (Sidst besøgt 14.07.18).

12) Se siden "Street Version" på: medandreojne.com/undervisningsfilm (Sidst besøgt 14.07.18).

13) Se siden "Foredrag" på: medandreojne.com/foredrag-workshops (Sidst besøgt 14.07.18).

14) Se siden "Vision" på: medandreojne.com/kontakt-2 (Sidst besøgt 14.07.18).

15) Se "Værktøj til undervisning i folkeskolen: identitet, etnicitet og inklusion", *YouTube*, 5. december, 2011: www.youtube.com/watch?v=wKq85uZx7cc (Sidst besøgt 04.05.2018). Citater fra videoen er

pilotprojekt, og som videoens titel indikerer, er den også tænkt som en generel formidlingsplatform for MAØs arbejde med folkeskoler. Første del er således viet til at præsentere MAØs pædagogiske vision og værktøjer gennem udtalelser fra Morten Nielsen og de lærere og pædagoger, som har deltaget i pilotprojektet, mens videoens anden del viser transformationsprocesser på nærmere hold.

I videoen bliver MAØ præsenteret for folkeskoleeleverne som et identitetsprojekt og en mulighed for, at de kan fordybe sig i sig selv. Som forberedelse får eleverne udleveret en mappe med spørgsmål og øvelser, og de får til opgave at reflektere over og fotografisk dokumentere deres hverdag, som fx hvad de spiser til morgenmad, hvilket tøj de bedst kan lide, og hvem de hænger ud sammen med.¹⁶ En dansklærer fortæller, at det overordnede fokus handler om identitet, og at etnicitet ikke fylder noget i starten af forløbet. Det er først efter, at eleverne har kortlagt deres eksisterende identiteter igennem spørgsmål om familie, baggrund, hjem, økonomi, udseende og drømme, at der bliver tilført et ”twist”, som læreren udtrykker det. ”Twistet” består i, at eleverne bliver bedt om at forestille sig, hvordan det vil være at bytte liv med en anden. Morten Nielsen forklarer i videoen, at MAØ hjælper børnene til at ”bygge en ny identitet op indefra”.

I videoen er Nielsen med til at formulere og uddele de identitetsskabeloner, som eleverne skal reflektere og bygge nye identiteter op omkring. I en sekvens forklarer han:

Dét, vi leger her, er, at de bliver til andre danske børn, som har nogle andre historier end dem selv. Vi beder om at tage deres mapper og notere, din familie kommer fra Irak, du hedder det nye navn, og du bor sådan og sådan. Måden, vi vælger de her ting på, er, at vi søger at give det enkelte barn den størst mulige udfordring, og det er helt bevidst, at vi siger, at de skal både have en anden etnicitet men også en anden social klasse.

Som det fremgår af citatet, bliver elevernes transformation italesat som, at de skal blive til ”andre danske børn”, men at disse har forskellige historier. Mens danskhed påkaldes som en fællesnævner for alle eleverne, bliver deres ”historier” forstået som differentieret af sociale kategorier. At disse elever skal have ”den størst mulige udfordring” bliver ensbetydende med, at tildeling og opbygning af en ny identitet ikke kun skal handle om indtræden i en racialiseret etnicitet men også om social klasse. Dermed bliver der ikke kun tale om pålæggelse og tilegnelse af én identitet, men om et puslespil af identiteter.

Efter den enkelte elev er blevet tildelt navn, kulturel baggrund og boligform, viser filmen, hvordan eleverne opbygger deres nye identitet gennem dialog i to-mandsgrupper og ved at præsentere hinanden i plenum. På den måde over de sig, med Morten Niensens ord, i ”at åbne sig for hinanden og registrere hinandens skift”. Den fysiske transformationsproces i sminkerummet gives stor vægt i videoen. Vi følger, hvordan Özcan bliver til ”Karl”, ved hjælp af et tykt lag lyserød foundation samt paryk med rødt hår og briller. Clara bliver til ”Amira” ved at hendes ”porcelænshud” bliver sminket ”varmere,” som makeup-artisten beskriver det, og ved at en sort hijab dækker hendes røde hår. Line bliver til den lidt drillende og frække dreng ”Aslan”, som hun forklarer det, med sminket mørk hud, sort paryk og guldring i det ene øre. Også Erhan gennemgår en kønnet transformation og bliver til ”Susan”, med sminket lys hud, blond paryk og mascara.

Efter transformationen sendes eleverne ud i byrummet iklædt deres nye identiteter. En dreng, der er sminket som ”grønlænder”, bliver fotograferet foran en stor boligblok. Kameraet følger

transkriberet af forfatterne.

16) Se MAØs 57-sider lange mappe med spørgsmål og øvelser til skoleworkshops på: medandreojne.com/wp-content/uploads/2011/06/School-material.pdf (Sidst besøgt 14.07.18).

også "Aslan", der går tur i det lokale shopping center med nogle andre fra klassen. Derefter viser videoen, hvordan eleverne optræder i deres nye identiteter foran deres forældre. Nogle af forældrene ser lettere chokerede ud, men mange fremstår også støttende og stolte. Reaktionen hos de 'transformerede' elever synes at spænde fra akavet og pinligt berørt til glæde og entusiasme. Forældre og børn bliver også fotograferet sammen. Videoen afsluttes med billeder fra mødet mellem de forskellige skoleklasser, der har været med til forløbet, og som sammen evaluerer og diskuterer processen. Borgmester i Høje-Tåstrup kommune, Michael Ziegler, udtaler i en sekvens, at MAØ skaber mulighed for, at deltagerne får en bedre forståelse af andres og egen identitet, hvilket kan "bruges i integrationsammenhænge, men det er ikke formålet," som han siger, "det her kan bruges af alle til at forstå sig selv og andre."

Anti-racisme som individualiseret selv-transformation og ansvar

Det er den personlige forandring, der står i centrum af MAØs forståelse af anti-racistisk praksis, hvilket kommer til udtryk i promoveringsvideoen. Identitet er nemlig det centrale objekt, som deltagerne anspores til at bearbejde, fx gennem en styrket evne til selvrefleksion og overskridelse af vante identitetskategorier. Forandring fremstilles således som noget, der kan realiseres gennem udforskning og forskydning af "sig selv", for at låne Zieglers ord. Flere af lærerne i videoen fremhæver også, hvordan eleverne, efter at have deltaget i projektet, ikke længere er så hurtige til at dømme andre mennesker. En lærer forklarer i en voice-over-udtalelse, at projektet også har åbnet op for at tale om elevernes eget ansvar for den situation, de befinder sig i:

Prøv lige at høre: Det er altså ikke så grelt som du render rundt og tror, du gør det selv nogle gange værre. Du er den, du vælger at være. Du skal ikke tro på, hvad du hører, for det er ikke andre, der skal bestemme, hvem du er.

I lærerens forståelse fungerer MAØ som et redskab, der kan styrke elevernes evne til at "vælge", hvem de vil være. Racisme, diskrimination og fordomme bliver i denne optik til noget, som eleverne skal lære ikke at "tro" på og dermed aktivt fravælge som betydningsfuldt for deres liv og identitet. Men ved at fremstille identitet som et spørgsmål om valgfrihed på denne måde, gør læreren samtidig eleverne individuelt ansvarlige for at administrere, at de ikke bliver påvirket af, hvad andre siger og lader dette være "bestemmende" for deres hverdag. Omvendt risikerer de elever, der ikke mestrer eller modsætter sig dette, at blive overladt til en (selv)forståelse af, at de er medansvarlige for den "grelle" situation, de befinder sig i, og at de således bidrager til at gøre det hele "værre".

I videoen er de sociale og politiske mulighedsbetingelser, der rammesætter elevernes kønnede og racialiserede tilblivelsesfortællinger, ikke genstand for kritisk refleksion. I stedet bliver identitetskategorier som etnicitet, race, køn og klasse håndteret ud fra en stærkt afpolitiseret logik, hvor kategorierne anskues som fritstående identitetsbyggeklodser, hvis indbyrdes forskelligheder, specifikke historier og intersektionelle sammenvævninger aldrig tillægges betydning. At performe en ny racialiseret og/eller kønnet identitet er således ikke blot en metode i MAØs anti-racistiske arbejde. Projektet synes også at fremme en forståelse af identitet som *performance*. Selvom projektets (hyper)konstruktionistiske forståelse af identitet på denne måde står i kontrast til essentialistiske identitets- og kulturforståelser, er denne form for forskellighedslogik, som er afkoblet magtkritik og historisk kontekstualisering, med til at udviske og nulstille den ulighed, som kendetegner elevernes differentierede positioner og agens. Fraværet af magtanalyse og eksplicit diskussion af de strukturelle aspekter, der betinger identitetsdannelse, gør at projektet nemt lader sig oversætte til en individualistisk praksis, som læreren giver udtryk for i videoen.

MAØs fokus på at ydre transformation skaber grobund for indre transformation mod større selvindsigt og empati, kan anskues som et eksempel på dét, den feministiske filosof Sonia Kruks kalder en "selv-transformationens politik", der lægger vægt på, at ny "bevidsthed først og fremmest opnås gennem fokus på ens individuelle adfærd" (Kruks 2005, s. 182). Der er dog væsentlige begrænsninger ved at reducere anti-racistisk arbejde til selv-transformation. For det første fordi dette, ifølge Kruks, forudsætter, "en forståelse af selvet som langt mere autonomt end hvad der er plausibelt" (ibid., s. 184). Som Kruks minder om, agerer vi altid under betingelser, som er *udenfor* vores individuelle kontrol, noget der viser sig i den måde, vi tilskrives betydninger, værdier, og egenskaber af andre individer så vel som institutioner, der påvirker vores muligheder for at handle (ibid.). Forståelsen af identitet som en valgfri performance overser med andre ord de magtfulde måder, hvorpå sociale kategorier som køn, seksualitet og race agerer bestemmende, rammesættende og begrænsende på individers performative identitetsudfoldelse (Butler 1993). For det andet risikerer privilegeringen af den individuelle transformationsproces, så længe den ikke sættes ind i en større samfundsmæssig kontekst, at forflytte fokus fra kollektiv modstand overfor strukturel racisme til et individuelt ansvar for at skabe et mere harmonisk samfund.

Racialiseret transformation som metode til at sætte sig i den Andens sted

Morten Niensens indledende betoning i videoen af det kropslige skifte som dét, deltagerne først og fremmest skal kunne åbne sig for og registrere, peger på, at det anti-racistiske forandringspotentiale i MAØ ikke alene opnås gennem identitetsbaseret refleksionsarbejde, men også at selve *erfaringen* af transformation står centralt. Betydning af kropslig erfaring fremhæves også tydelig i en af Niensens beskrivelser af MAØs overordnede vision:

Grundidéen er: skift etnicitet, skift køn, skift hvad du vil, men forbliv dig selv. Gå ud i verden og se, hvad der sker. Prøv dit eget liv af ud fra andre vilkår. En rolle kan man lægge fra sig. En erfaring tager man med sig – også når parykken og sminken er væk (Nielsen 2013).

I citatet, så vel som i videoen, fremstilles transformationserfaringen som en nøgle til at kunne sætte sig i den Andens sted og dermed til at skabe anti-racistisk forandring. I videoen kædes transformation og grænseoverskridelse sammen flere steder, da det, der genkendes som mest grænseoverskridende, også genkendes som det mest modige, og med det mest effektfulde erfaringspotentiale. Selvom køn og klasse-bytte også tilbydes som alternative erfaringshorisonter i MAØ, indtager den raciale transformation en helt central plads i den sammenhæng. Dette fremgår ikke bare af videoens indgående fokus på sminkeprocessen, men også den privilegerede plads som fotografier af raciale transformationer tildeles i formidlingsmaterialet. På MAØs hjemmeside gives før-og-efter-fotografier en prominent plads. Brugen af pasbilledets æstetik og format, med dets frontale portrættering mod en hvid "neutral" baggrund, fremhæver kontrastene i den kropslige transformation. Hjemmesidens "Fotogalleri" består udelukkende af sådanne før-og-efterbilleder, og nærmest samtlige af de omtrent 300 billedpar fremviser raciale transformationer.¹⁷

På trods af at Nielsen fremhæver, at MAØ åbner op for at "skifte hvad man vil", fremstår den raciale transformation altså som eksemplet på en form for ultimativ Andethed. At "skifte etnicitet" (en eufemisme for race) fremstilles dermed ikke bare som en privilegeret indgang til at sætte sig i den Andens sted, men også som en privilegeret katalysator for at erfare denne Andethed. MAØ kan på denne måde siges at operationalisere racialisering som en metode, der forestilles at være i

17) Se "Fotogalleri", <http://medandreojne.com/fotogalleri> (Sidst besøgt 14.07.18).

stand til at katapultere det enkelte subjekt *ud af* sin vante identitetsposition og *over i* den andens sted. Ideen om at racialisering kan bemestres som en identitetsforskydende metode bygger både på en (hyper)konstruktionistisk præmis om identitet som et frit valg, men også på en afpolitiseret og afkontekstualiseret forståelse af racialiseret tilblivelse (Myong 2009). Inden for rammerne af disse præmisser udviskes trægheden i den historiske, politiske og eksistentielle betydningsdannelse, som den raciale transformationsperformance trækker med sig. I videoen, så vel som i MAØs materiale mere generelt, fremstår den hvide majoritetspersons indtræden i kategorien som racialiseret minoritet således hverken mere eller mindre anderledes eller problematisk end når den racialiserede minoritet påtager sig en hvid majoritetsidentitet. Effekten er blot en lidt anden, som Nielsen forklarer i "Med andre øjne – historien bag":

Gennem den fysiske, sanselige oplevelse af at tilhøre en anden befolkningsgruppe kan man få øje på det, man tager for givet. Se sig selv udefra. Majoriteten vil måske pludselig føle sig meget synlig. Mens minoriteter måske vil opleve friheden i ikke at være synlig. Ikke konstant at blive målt og vejret" (Nielsen 2013 u.p.).

De strukturelle betingelser for og effekterne af den (u)synlighed, som Nielsen her peger på, bliver dog ikke uddybet i hverken videoen eller undervisningsmaterialet. Når Nielsen derfor beskriver racialiseret transformation som noget, "alle da skal opleve", ignorerer han, at denne passeringsperformance foregår på forskellige præmisser og med forskellige konsekvenser. I en diskussion af mimicry-begrebet påpeger litteraten Mara Lee, at det at efterligne majoritetspersoner ofte er "en livsafgørende nødvendighed og måske det eneste redskab for overhovedet at lykkes med at få en stemme" for mange racialiserede minoritetspersoner i et strukturelt racistisk samfund (Lee 2014, s. 234). For majoritetspersoner, derimod, er denne form for mimicry med Andethed snarere "beslægtet med leg, maskerade og en tidløs 'fascination af andre'" (ibid.).

Det er netop den legende fascination af de Andre, som dominerer beskrivelserne af transformationsprojektet i MAØs video. "Sejt", "sjovt", "spændende" går igen i deltagerens udtalelser om processen. Elevernes performance af racial Andethed er også tydelig indfanget af og orienteret efter de samme racialiserede stereotyper, som projektet tilsyneladende forsøger at afmontere. Specielt synes fremtoningen hos de deltagere, der er sminket mørke og sorte i huden at lægge sig tæt op ad racialiserede karikaturer. De lysende blå øjne, som kikker ud igennem ansigter, der er påført et tydeligt lag af sort glinsende foundation, bringer unægtelig tanken hen på racistiske performance-traditioner som minstrel-performance, hvor hvide mennesker optrådte i "blackface" (Lott 2013). Denne performance-historiske baggage, som hviler tungt over projektets racialiserede transformationsæstetik, bliver dog aldrig taget op til diskussion. Videoen og formidlingsmateriale centraliserer heller ikke de stemmer og kroppe, der erfarer racismen som et livsvilkår. MAØs instrumentalisering af racialiseret transformation indebærer således en form for "hvidvaskning", som postulerer, at racial appropriering kan fungere som en refleksionsproducerende metode *helt uden* racistiske effekter og konsekvenser.

På trods af at MAØ har været markedsført som et anti-racistisk projekt, er både video, undervisnings- og formidlingsmateriale kendetegnet af et totalt fravær, når det kommer til begrebsliggørelser og mere eksplicite forståelser af, hvad racisme indebærer. Racisme påkaldes først og fremmest gennem anti-racismen; det vil sige, som dét projektet underforstået skriver sig op imod, men som ikke kvalificeres eller udforskes nærmere.¹⁸ MAØs anti-racistiske rammeverk synes på

18) Denne pointe skal ikke forstås som, at MAØ bør 'bevise' racismens eksistens. Det er heller ikke en

den måde at være mere investeret i en affirmativ tilgang til multikulturalisme og diversitetsfejring end i konfrontation med racistiske og diskriminerende tankemåder, handlinger og systemer. Dette harmoniserende udgangspunkt expliciteres også i *MAØ*s "Visionstekst", som fremhæver "et stærkt ønske om et mere mangfoldigt og inkluderende Danmark" og en hensigt om at "inspirere børn og voksne til at se mangfoldighed som en styrke og ressource".¹⁹ Ved at give deltagerne en god erfaring med Andethed søger *MAØ* at fremvise mangfoldigheden som en positiv og salgbar værdi. På den måde er *MAØ* paradoksalt nok et anti-racistisk projekt, som anerkender – og aktivt gør brug af – racialiseret forskelliggørelse, samtidig med at projektet fornægter, eller i bedste fald ser bort fra, forskelliggørelsens ulige distribution af magt, agens og uretfærdighed.

Appropriation af kritik og symbolsk repræsentation

Som allerede nævnt har *MAØ* været genstand for en forholdsvis bred mediedækning i Danmark, men derimod begrænset debat og kritik. Reportager, interviews og positive omtaler af *MAØ* har været bragt i både landsdækkende aviser og lokalblade (se fx Moestrup 2012, Dithmer 2013). Før vi ser nærmere på et eksempel fra mediereceptionen af projektet, er det værd at hæfte sig ved en kortvarig kritisk debat om *MAØ*, der udspillede sig i sensommeren 2014. Her blev *MAØ*s afpolitiserede forståelse af racisme og anti-racistisk praksis for første gang udfordret, da Malmöfestivalen besluttede at aflyse en opførelse af *MAØ* på baggrund af klager og protestunderskrifter fra en række borgere, der anså projektets racialiserede transformationer som racistiske. Aflysningen i Malmö fik bred medieomtale i danske aviser, og med overskrifter som "Dansk teatertrup beskyldes for racisme" (Grøn 2014), beskæftigede det danske kommentatorkorps sig primært med den svenske kritik som et udtryk for en omsiggribende krænkeskultur og et forsøg på at udøve censur.²⁰ Kritikken af racialisering som (teater)metode, blev knapt nok gengivet, og snarere afvist som et "angreb på den kunstneriske frihed" (Marker 2014).

Morten Nielsen selv fik derimod rigelig med mulighed til at forklare sig. Til *Berlingske* forklarede han kritikken som en misforståelse baseret på, at festivalen alene havde annonceret forestillingen med et før-og-efter-fotografi af en hvid person, som bliver sminket til en sort person. Nielsen påpegede, at dette gav et skævt billedet af projektet, hvor *alle* har mulighed for at "prøve et andet udseende" (Eising 2014). I et stort dagbogsinterview til *Politiken* beskrev Nielsen også sit umiddelbare raseri over aflysningen, da svenskernes forsøg på at "kalde vores projekt for racistisk er absurd" (Nielsen i Stilling 2014a). Ifølge samme interview nåede han dog frem til en større forståelse af kritikken under en paneldebat, som efter aflysningen blev arrangeret i samarbejde med Malmöfestivalen. Her udfoldede den svenske politiker og anti-racistiske aktivist, Momodou Jallow, sin kritik af projektets brug af blackface (Stilling 2014b). Jallow, der som den eneste kritiker blev gengivet i danske medier, uddybede senere i et interview til *Weekendavisen* sit syn på, at "ansigtsmaling ikke er tolerance", og at fravær af dialog og inddragelse af afro-danske stemmer udgjorde en væsentlig del af problemet

opfordring til, at anti-racistiske initiativer bør illustrere racismens overgreb som en form for legitimerede udgangspunkt. Spørgsmålet er nærmere, hvorvidt *MAØ* gennem sin betoning af det anti-racistiske budskab og fortrængning af racismens omkostninger får adgang til og kan kapitalisere på en anti-racistisk fortælling, som er afkoblet enhver form for kritisk magtanalyse.

19) Se "Vision" på: medandreojne.com/kontakt-2 (Sidst besøgt 14.07.18).

20) Mediernes interesse for *MAØ* forstærkedes sandsynligvis af, at den svenske kritik fandt sted på et tidspunkt, hvor forskellige men sammenvævede debatter om racisme, havde udspillet sig i den danske offentlighed; eksempelvis debatterne om Yahya Hassan og Athena Farrokhzad, der cirkulerede i begyndelsen af 2014 (Myong 2014) samt debatterne om kolonialvareæstetik, brugen af n-ordet i Pippi og den svenske provokatør Dan Parks racistiske plakater (se Myong et. al. 2014; Danbolt 2017).

med *MAØ*s metode (Malancinski 2014).²¹

I en efterfølgende blogpost publiceret på *MAØ*s hjemmeside skrev Nielsen, at de var glade for kritikken fra Sverige, da denne havde fungeret som "inspiration" til at gentænke projektets PR-strategi, udvikle projektets fotografiske koncept og til at "fra nu af altid gøre vores bedste for at involvere minoriteter fra de respektive miljøer vi arbejder med".²² På trods af at Nielsen flere steder beskrev oplevelsen med Malmöfestivalen i 2014 som et "vendepunkt" (Nielsen 2016, s. 135), forblev rammeværket for *MAØ* dog stort set uændret frem til projektets afslutning i 2018. Som respons til kritikken gentog Nielsen, at racialisering kan fungere som en neutral metode til at sætte sig i den Andens sted (Eising 2014), og at dette dermed kan gøres helt afkoblet fra racisme. Derimod approprierede *MAØ* den del af kritikken, som handlede om manglende inddragelse af minoritetsstemmer. I *MAØ*s beskrivelser af sine workshops, blev det senere påpeget, at "projektet har, hvis muligt, på forhånd taget kontakt til en eller flere repræsentanter fra en minoritetsgruppe i lokalsamfundet", som afslutningsvis "kommer med et kort oplæg om, hvilke udfordringer det giver at være minoritet, i lige præcis denne by".²³ At minoritetsstemmer blev inviteret til at holde et kort afrundende oplæg peger ikke på en strukturel ændring i *MAØ*, som fx at sætte racialiserede personers erfaringer i centrum eller at lade disse grupper få indflydelse på eller definitionsret over projektet. Tværtimod synes inklusionen af "minoritetsrepræsentanter" mest at være betinget af et ønske om at opbygge et legitimt moralsk fundament for *MAØ* som anti-racistisk projekt. De præmisser, som denne "udvidede" symbolske repræsentation opererede ud fra, omkalfatrede ikke, at projektets vidensøkonomi i sidste ende muliggjorde, at det hvide subjekt kunne indtage positionen som autoritativ figur i forhold til at udlægge racismens følgevirkninger, noget som fremgår tydeligt, hvis vi vender os mod den medieomtale, som *MAØ* affødte.

MAØs erfaringsappropriation og en racialiseret kredibilitetsøkonomi

I marts 2015 blev *MAØ* igen genstand for omtale i både regionale og nationale danske medier i forbindelse med projektets langvarige workshopsamarbejde med 3F. Som led i et "Fyraftensmøde" i 3F Kolding havde bl.a. den lokale afdelingsformand Kirsten Klitgaard Johansen og folketingspolitikker og integrationsordfører i SF, Karina Lorentzen, deltaget i *MAØ*s raciale transformationsproces. Den regionale tv-kanal *TV Syd* var et af flere medier, der fulgte processen med et længere indslag, hvor Johansen indledningsvis beskriver, at 3Fs ønske med workshoppen er at "få et indblik i, hvordan

21) Vi har ikke fundet andre eksempler på, at kritik fra racialiserede minoriteter for alvor bliver inddraget i mediedækningen omkring aflysningen på Malmöfestivalen. Men i en artikel om blackface i *Information* i marts 2015, bliver *MAØ* nævnt som eneste danske eksempel (Scherrebeck 2015). I den forbindelse rejser den feministiske skribent Nazila Kivi kritik af *MAØ* for at "banalisere erfaringen af, hvad det vil sige at være 'farvet' i et hvidt samfund" (Kivi citeret i *ibid.*), og af at projektet giver indtryk af, at deltagerne får indblik i, hvordan racisme fungerer. Det bør også tilføjes, at det at vi ikke har kunnet finde andre eksempler på kritik af *MAØ* fra racialiserede minoriteter i tiden omkring aflysningen, ikke nødvendigvis bør forstås som udtryk for accept, ligestilling eller støtte til projektet. En organisation som African Empowerment Center var eksempelvis meget kritisk i debatten om racistisk repræsentation i Djurs Sommerland i sommeren 2015, og senest i forhold til teaterforestillingen *Black Madonna* på teater S/H i april 2018.

22) Se blogposten "Tak for indsparket Sverige" fra 28. august 2015 på: medandreojne.com/2014/08/tak-indsparket-sverige (Sidst set 14.07.18).

23) *MAØ*, "Tilbud til virksomheder: Street version med workshop", tilgængelig på medandreojne.com/wp-content/uploads/2012/05/detaljeret-virksomheder_Morten.pdf (Sidst besøgt 14.07.18). Den oprindelige producent bag *MAØ*, Global Stories, har siden 2014 udbudt dokumentar-forestillingen *Racist?* (instrueret af Anna Andrea Malzer, i samarbejde med performer Sara Fanta Traore) som en selvstændig indledning til *MAØ*s workshops for skoleklasser (Se globalstories.net/racist/). Tilbuddet fremgik dog ikke på hjemmesiden til *MAØ*, der sidenhen blev produceret af Living Institute.

de føler, de etniske, der er her i landet.”²⁴ Som svar på dette interviewes Johansen og Lorentzen om deres erfaringer med at bevæge sig rundt i Kolding sminket som henholdsvis ”inder” og ”muslim”. *TV Syd*s kamerahold følger bl.a. Lorentzen, der er sminket brun i huden og ikklædt hijab, mens hun besøger forskellige butikker i Kolding for at teste, om hun ”bliver behandlet anderledes.” Men efter flere forretningsbesøg udtaler Lorentzen: ”Jeg oplevede absolut ingen forskel i den måde, jeg ellers bliver behandlet på, så jeg synes det var en rigtig positiv oplevelse, og jeg er faktisk ret lettet over, at det forholder sig sådan.” Mens Lorentzen i interviewet påpeger, at hun ikke kan udelukke, at der kan finde andre former for diskrimination sted i Danmark, er Johansen fra 3F mere optimistisk. Som svar på studieværtens spørgsmål, om man kan ”udlede af dette her, at danskerne ikke er racister?” svarer Johansen: ”Jamen jeg tror ikke, det er så slemt, som man så mange gange gør det til.”

Mediedækningen af *MAØ*-workshoppen i Kolding affødte desuden flere avisartikler, der på lignende vis gengav Lorentzens lettelse over den gode behandling, hun fik som ”muslim” (se fx Lauritsen 2015), samt kommentarer og læserbreve, der fremstillede projektet som en mislykket racismejagt, der mere end noget andet viste 3F og Lorentzens ”fordomme” om danskernes racisme, der heldigvis ”blev gjort grundig til skamme” (Hansen 2015, se også Den Korte Avis, 2015). Selv om *MAØ* naturligvis ikke kan kontrollere, hvordan projektet bliver forstået og omtalt i medierne, er Kolding-sagen sigende for, hvordan projektets konceptuelle rammeverk lagde op til at give hvide mennesker erfaringsmæssig autoritet til at beskrive og afvise racismens eksistens i Danmark. Når 3Fs afdelingsleder, med udgangspunkt i sin timelange ’erfaring’ som ’inder’, udtaler i medierne, at det ikke ”er så slemt” som man ofte ”gør det til”, viser dette hvordan *MAØ*s mangfoldighedsværktøj kan bruges til at bestyrke eksisterende diskurser, om at minoriteter er oversensitive og overfortolker alt som racisme (Jensen et. al. 2017). Som Jensen, Weibel og Vitus har påpeget, bliver minoriteters vidnesbyrd om diskrimination og racisme i Danmark nemlig ofte afvist eller fremstillet som utroværdig, med mindre erfaringerne genkendes i juridiske termer (ibid.). Mediefortællingerne om *MAØ*-workshoppen i Kolding bidrager således aktivt til at understøtte det, vi med den feministiske filosof Miranda Frickers begreb kan kalde en racialiseret ”kredibilitetsøkonomi” (Fricker 2007, s. 30). Fricker udvikler begrebet om ”kredibilitetsøkonomi” i sin analyse af, hvordan strukturelle former for ulighed installerer et hierarki i værdien af vidnesbyrd, idet forestillinger og fordomme om identitet og udsigelsesposition betinger investeringen i et udsagns kredibilitet. I en dansk kontekst, hvor minoriserede personers vidnesbyrd om racisme ofte drages i tvivl, bidrager Johansens udtalelse, om at ”det [ikke] er så slemt, som man så mange gange gør det til,” aktivt til at understøtte et vidnesbyrd-hierarki, hvor majoriserede personers forståelse af racisme fremstår mere ’neutral’, og derfor troværdig. Når Nielsen derfor markedsfører *MAØ* med, at projektet giver deltagerne (herunder majoriserede personer) nogle erfaringer, man kan ”tage med sig – også efter parykken og sminken er væk” (Nielsen 2013), er det væsentligt at påpege, at denne form for erfaringsappropriation implicerer en aktiv fratagelse af kredibilitet fra de minoriteter, som workshoppen, ifølge 3Fs afdelingsleder, har til hensigt at bestyrke og fejre.

Den ukritiske rammesætning af racialiseret transformation som metode til at sætte sig i den Andens sted viser begrænsningerne ved empatiske og identifikationsbaserede læringsmetoder. De erfaringer, som deltagerne i *MAØ* potentielt gør sig i den korte tid, de er sminket som en ’Anden’, kan ikke sammenlignes med en anden ’Andens’ erfaringer, da den sminkede deltager ankommer til erfaringen med en anden tilblivelseshistorie end det liv, der søges indsigt i (Britzman 1998). En

24) Citater transskriberet fra indslaget, ”Så verden med andre øjne”, *TV Syd*, 23. marts 2015: [tvsyd.dk/artikel/saa-verden-med-andre-oejne](https://www.tvsyd.dk/artikel/saa-verden-med-andre-oejne) (Sidst besøgt 14.07.18).

person, der ikke har en levet og kropsliggjort erfaring med at blive gjort til genstand for racisme, vil derfor ofte erfare dette som en exceptionel hændelse, mens en person, der er vokset op med racismen som en konstituerende del af sin erfaring og subjektivitet, vil være udleveret til at opleve hændelsen som endnu et led i en igangværende proces af dehumanisering.²⁵ Hverdagsracismens psykiske effekter og ”kumulative skade” (Friedlaender 2018), kan med andre ord ikke reduceres til eller begribes igennem enkelttilfælde. Selv om Morten Nielsen har påpeget, at *MAØ* for ham ikke handler ”om, at man skal mærke, hvordan racisme føles”, men blot give ”det enkelte menneske [...] mulighed for fysisk, sanseligt og kropsligt at sætte sig i et andet menneskes sted” (Nielsen 2015), viser medieomtalen fra workshoppen i Kolding, at projektet – netop igennem dets ignorering af racismens eksistens, form og effekter – bidrager til at bestyrke forestillinger om, at racisme er exceptionel snarere end hverdagslig i Danmark. Ønsket hos afdelingslederen fra 3F om at ”få et indblik i, hvordan de føler, de etniske, der er her i landet,” ved at bruge *sig selv* som test-case tydeliggør, at den sanselige erfaring kan stå i vejen for både at lytte til andre og lade dem komme til orde.

Empatiens begrænsning

MAØ er blevet omtalt som ”en hypermoderne Emma Gad i empati” (Petersen 2014, 43). I *MAØ* er det både det minoriserede subjekt og det majoriserede subjekt, der pålægges at subjektivere sig i mere empatisk retning via en racialiseret transformationsproces. Det er så at sige alle, som i anti-racismens navn skal blive mere empatiske. Denne ambition ignorerer, at subjekter ikke træder ind i en empatisk relation på lige vilkår, særlig ikke i situationer hvor relationerne, som empatien skal forestille at mediere, på forhånd er struktureret omkring en racialiseret magt(u)balance. Tanken om empati som en anti-racistisk løsning har dog også andre betydelige begrænsninger, ikke mindst fordi den empatiske bestræbelse på at sætte sig i den Andens sted fremstår som et endemål i sig selv (Pedwell 2016).

Faldgruberne ved den stærke investering i empati udgør et omdrejningspunkt i Pedwells kritiske undersøgelser af materiale fra bl.a. udviklings- og bistandsorganisationer, der anvender såkaldte immersionsprogrammer, hvor medarbejdere får mulighed for at ’træde i den andens sted’, hvilket fx kan bestå i at møde en fattig familie og opleve deres situation på nært hold (Pedwell 2014). Pedwell diskuterer den måde, hvorpå empati mobiliseres med det formål at nedbryde distancen mellem den som hjælper, og den som bliver hjulpet. Empatisk identifikation forestilles med andre ord at give en direkte tilgang til den Andens virkelighed, som Pedwell skriver: ”Overbevisningen [...] om at immersionen ikke bare åbner for at se/kende sandheden, men *føle sandheden*, underbygges af en tro på at denne ’følelsesmæssige kundskab’ er direkte, naturlig (måske instinktiv) og derfor mere legitim (og virkelig) end andre måder at erkende på” (ibid., s. 83). Empati indskrives her med et grænseoverskridende potentiale i forhold til at sikre umedieret tilgang til den Andens virkelighed, i kontrast til mere traditionelle og distancerede forestillinger om den Anden, der er baseret på medieringer og oversættelser. Ifølge Pedwell kan medarbejderens oparbejdelse af et insiderperspektiv og empati dermed i sidste ende bidrage mere til at styrke medarbejderens egen selv-transformation og autoritative udsigelsesposition fremfor at styrke handlemulighederne hos de mennesker, hvis situation medarbejderen ’lever sig ind i’. Empati risikerer på denne måde at fungere som det, Pedwell kalder en ”adgangsteknologi”, som giver det majoriserede subjekt nye handlemuligheder og sandhedskredibilitet (ibid., s. 84).

25) For en diskussion af gentagelsens betydning for erfaringen af racistiske mikroaggressioner, se Friedlaender 2018.

Vores analyse indikerer, at de mekanismer, som Pedwell beskriver ud fra sit materiale, også gør sig gældende i forhold til MAØs erfaringsappropriation, hvor racialisering bliver anvendt som en metode til at producere empati; en affekt der på sin side er investeret med anti-racistiske og demokratiske forhåbninger. At MAØs empatiske anti-racisme har haft så tilpas stor gennemslagskraft i den raceløse kontekst, som udgøres af dansk kultur- og mangfoldighedsindustri, er ikke overraskende, når man tager i betragtning, at projektet har været markedsført som et anti-konfrontatorisk og friktionsfrit anti-racistisk initiativ, der snarere end at fokusere på social retfærdighed, kompensation og rettigheder, tilbyder at forandring kan realiseres gennem en harmoniserende transformationsleg, hvor den enkeltes identitet bliver genstand for empatisk bearbejdning. Dette rejser åbenlyst spørgsmål til projektets ide om, at den empati man oparbejder igennem racial transformation kan fungere som løsning på racisme. Betingelsen, for at denne ide kan fremstå meningsfuld, er en afpolitiseret og dekontekstualiseret forståelse af racialisering som levet erfaring og racisme som strukturelt vilkår. Som anti-racistisk og kommercielt orienteret mangfoldighedsværktøj kan MAØ dermed siges at have bidraget til at afpolitiserer race ved at satse på en anti-racisme, som hverken er investeret i at producere ny viden om racisme, at sætte racialiserede minoriteter i centrum eller muliggøre strukturelle kritikker af racisme. Derimod har projektet stillet sine deltagere i udsigt, at forandring er noget, man føler sig til.

Mathias Danbolts bidrag til artiklen er en del af forskningsprojektet "Colorblind? Theorizing Race in Danish Contemporary Art and Performance", støttet af Danmarks Frie Forskningsfond.

Lene Myongs bidrag til artiklen er finansieret af forskningsprojektet A Study of Experiences and Resistance to Racialization in Denmark (SERR), VELUX Fonden, bevilling 10321.

Mathias Danbolt

er lektor i kunsthistorie ved Københavns Universitet, og arbejder bl.a. med kunst, performance og museologi fra queer, feministiske og dekoloniale perspektiver. Hans igangværende forskningsprojekter undersøger bl.a. kunstneriske responser og reaktioner på race og racisme i Danmark, samt den danske kolonihistories effekter og affekter i både historisk og samtidig kunst og visuel kultur.

Lene Myong

er professor og ansat ved Nettverk for kjønnsforskning, Universitetet i Stavanger. Hendes forskning kredser især om transnational adoption, affekt og racisme i en dansk kontekst.

Litteratur

Ahmed, Sara, 2004. *The Cultural Politics of Emotion*, New York: Routledge.

Andreassen, Rikke, 2015. *Human Exhibitions. Race, Gender and Sexuality in Ethnic Displays*, Routledge.

- Berlant, Lauren, 2004. "Introduction: Compassion (and Withholding)" i Berlant, L (red.) *Compassion: The Culture and Politics of an Emotion*. London: Routledge, s. 1-14.
- Britzman, Deborah P. 1998. *Lost Subjects, Contested Objects: Toward a Psychoanalytic Inquiry of Learning*, Alabany: State University of New York Press.
- Butler, Judith, 1993. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*, London & New York: Routledge.
- Danbolt, Mathias, 2016. "New Nordic Exceptionalism: Jeuno JE Kim and Ewa Einhorn's The United Nations of Norden and Other Realist Utopias", *Journal of Aesthetics & Culture*, Vol. 8, 2016. <http://dx.doi.org/10.3402/jac.v8.30902>
- Danbolt, Mathias, 2017. "Retro Racism: Colonial Ignorance and Racialized Affective Consumption in Danish Public Culture", *Nordic Journal of Migration Research*, Vol. 7, No. 2, 2017, s. 105-113. DOI: 10.1515/njmr-2017-0013.
- Danbolt, Mathias & Myong, Lene, 2018. "Racial Turns and Returns: Recalibrations of Racial Exceptionalism in Danish Public Debates on Racism", i Hervik, Peter (red.) *Racialization, Racism, and Anti-Racism in the Nordic Countries*, New York: Palgrave MacMillan.
- Den Korte Avis redaktion, 2015. "Fremtrædende SF'er og det røde fagforbund 3F ville afsløre danskernes racisme – men der gik kludder i deres plan", *Den Korte Avis*, 26. marts, 2015: denkorteavis.dk/2015/karina-lorenzen-ville-afsløre-racisme-men-blev-selv-afsløret.
- Dithmer, Monna 2013. "En verden af fjæs i omløb", *Politiken*, 14. juni, 2013.
- Eising, Jens, 2014. "Dansk teater beskyldt for racisme i Sverige", *Berlingske Tidende*, 19. august, 2014.
- El-Tayeb, Fatima, 2011. *European Others: Queering Ethnicity in Postnational Europe*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Fricker, Miranda, 2007. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press.
- Friedlaender, Christina, 2018. "On Microaggressions: Cumulative Harm and Individual Responsibility", *Hypatia* vol. 33, no. 1 (Winter 2018), s. 5-21.
- Grøn, Tommy, 2014. "Dansk teatertrup beskyldes for racisme", *Politiken*, 19. august, 2014: <https://politiken.dk/kultur/scene/art5529604/Dansk-teatertrup-beskyldes-for-racisme>
- Gullestad, Marianne, 2002. *Det norske sett med nye øyne*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Hansen, Jørgen Bülow, 2015. "Fordommene blev gjort til skamme", *Ekstra Bladet*, 5. april 2015, s. 20.
- Hemmings, Clare, 2011. "Affective Solidarity: Feminist Reflexivity and political transformation", *Feminist Theory*, vol. 13, no. 2, s. 147-161.
- Hervik, Peter, 1999. *Den generende forskellighed. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Reitzel.
- Jensen, Tina Gudrun, Kristina Weibel & Kathrine Vitus, 2017. "'There is No Racism Here': Public Discourses on Racism, Immigrants and Integration in Denmark". *Patterns of Prejudice*, vol 51, nr. 1, s. 51-68.
- Jones, Amelia, 1998. "'Presence' in Absentia: Experiencing Performance as Documentation", *Art Journal*, vol 56, no. 4, (Winter 1997), s. 11-18.
- Jones, Amelia, 2011. "'The Artist is Present': Artistic Re-enactments and the Impossibility of Presence", *TDR: The Drama Review*, vol 55, no 1, Spring 2011, s. 16-45.

- Kruks, Sonia, 2005. "Simone de Beauvoir and the Politics of Privilege", *Hypatia*, vol. 20, no. 1, Winter, 2005, s. 178-205.
- Lauritsen, Julie Hammer, 2015. "Politikers forvandling", *Ugeavisen*, 25. marts, 2015, s. 2.
- Lee, Mara, 2014. *När Andra skriver: Skrivande som motstånd, ansvar och tid*. Göteborg: Glänta produktion.
- Lott, Eric, 2013. *Love and Theft: Blackface Minstrelsy and the American Working Class*, Oxford: Oxford University Press.
- Malancinski, Leny, 2014. "Mit navn er Malcolm", *Weekendavisen*, 5. september, 2014.
- Marker, Lasse, 2014. "Kommentar: Sverige til angreb på den kunstneriske frihed", *DR.dk*, 25. august, 2014: <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/medier/kommentar-sverige-til-angreb-paa-den-kunstneriske-frihed>
- Moestrup, Jonas Hamadavi 2012. "Fra dansker til kineser på en dag", *Jyllandsposten*, 24. oktober, 2012.
- Myong, Lene, 2009. *Adopteret - Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*, Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.
- Myong, Lene, 2014. "Værdien af et vidnesbyrd", *Modkraft*, 5. februar 2014: <http://modkraft.dk/artikel/v-rdien-af-et-vidnesbyrd>
- Myong, Lene, Michael Nebeling Petersen, Mathias Danbolt og Mons Bissenbakker, "Pippi og den danske uskyld", *Information*, 11. oktober 2014, 16-17.
- Nielsen, Morten, 2013. "Med andre øjne... historien bag", i Henrik Saxgreen, *Hybrid - med andre øjne*. København: Ny Carlsberg Glyptotek.
- Nielsen, Morten, 2015. "At sætte sig i en andens sted", *Information*, 13. marts 2015.
- Nielsen, Morten, 2016. "Through Different Eyes: A Diversity Project", *Transfers*, 6:2, (June 2016), s. 128-137.
- Pedwell, Carolyn, 2014. *Affective Relations: The Transnational Politics of Empathy*. Basingstoke og New York: Palgrave Macmillan.
- Pedwell, Carolyn, 2016. "De-colonising empathy: Thinking affect transnationally", *Samyukta: A Journal of Women's Studies*, vol. XVI(1): 27-49.
- Petersen, Erik, 2014. "Maja blev til Ling", *Ugeavisen Tønder*, 7. oktober, 2014, s. 43.
- Saxgren, Henrik, 2013. *HYBRID – med andre øjne*, København: Ny Carlsberg Glyptotek
- Scherrebeck, Emil Eggert, 2015. "Er det racistisk, når hvide maler sig sorte?", *Information*, 10. marts 2015.
- Schneider, Rebecca, 2011. *Performing Remains: Art and War in Times of Theatrical Reenactment*. New York: Routledge.
- Schultz, Laura Luise, 2012. "Værker der virker – om aktuelle forskydninger i værkbegrebet", *Peripeti: tidsskrift for dramaturgiske studier*, Nr. 18, 2012, 107-116.
- Stilling, Oliver, 2014a. "Racismeanklaget teaterinstruktør: Jeg blev simpelthen rasende", *Politiken*, 23. august, 2014.
- Stilling, Oliver, 2014b. "Siger hun virkelig det til mig?", *Politiken*, 23. august, 2014.
- Sullivan, Shannon, og Tuana, Nancy red. 2007. *Race and Epistemologies of Ignorance*, Albany: State University of New York Press.